

ROZPRAWA ROZPŠAWA

**Rěčneho centruma WITAJ k institucionelnemu spěchowanju
w lěće 2019**

Džěławosć Rěčneho centruma WITAJ slěduje systematiskemu spjelnjenju bytostnych nadawkow kubłanja, kotrež přinošuja zdobom k rěčnemu planowanju.

W Sakskej je rěčny centrum jenička institucija, kotraž zaměrnje serbskorěčne wučbne srědki wuwija a nadžěła, bjez kotrychž njeby so serbska wučba přewjesć móhła. (W Delnjeje Łužicy je na tutym polu tež Žělanišćo za serbske kubłańske wuwijanje Chóšebuz aktiwne.) We wěštej měrje smy tak produksciski zawod, kotryž džěła na termin zhromadnje z Ludowym nakładnistwom Domowina a Założbu za serbski lud, zo móhli komuny sčasom wučbnicy za swoje šule skazać.

Zdobom zasadźujemy so zhromadnje z Domowinu a Serbskim šulskim towarstwom za trěbne prawniske rjadowanja k posrědkowanju a spěchowanju delnjo- a hornjoserbskeje rěče a za zaměrne ewaluěrowanje a dalewuwiwanje wučbnych metodow.

Rěčne planowanje

W lěće 2013 zarjadowaštej Domowina a Rěčny centrum WITAJ *Forum k rěčnemu planowanju* z čěžišćom statusoweho planowanja. Wažny rezultat foruma běše, zo ma so serbska rěč w zjawnym rumje dale rozšěrić, wosebje tež w interneće. Na zakładže koncepcije serbskich institucijow k zwyżnjenju prezency serbskeje rěče w nowych medijach dóstanje Założba za serbski lud přidatne srědki za digitalne projekty. Rěčny centrum WITAJ financuje z tutych srědkow wuwice přenjeho serbskeho digitalneho wučbneho srědka za šulerjow Hornjeje a Delnjeje Łužicy *Krok po kroku prawje pisać – prawopis & gramatika* (2016 – 2018 | 11 lekcijow) / *Kšac pó kšacu pšawje pisać – pšawopis & gramatika* (2019/2020 | dotal **štyri lekcie nadžěłane**) a Přeložowanski program hornjoserbsčina – němčina | němčina – hornjoserbsčina (2019/2020 | **dwurěčny korpus je dotal z někak 55 000 paralelnymi sadami zestajeny**).

Rěčne planowanje je mjezynarodnje připóznaty koncept k wuchowanju a wuwicu mjeńšinowych rěčow, kotryž wopřija tři aspekty:

Statusowe planowanje počahuje so na připóznaće rěče w cyłym towaršnostnym žiwjenju.

Korpusowe planowanje koncentruje so na wuwijanje rěče, bazujo na jeje wšědnym wužiwanju, tež w medijach. Tak su wšitcy serbsce rěčacy, wosebje pak tež žurnalisća a přeložowarjo, spisowaceljo a wšitcy druzy pisacy stajnje na dalewuwicu rěče wobdžěleni. Wuslědki jich džěła wotbłyščujuje so naposledk w postajenych normach, kotrež namakamy w słownikach a gramatikach. Słowniki a gramatiki tworja wažne měritko nastupajo wuwijanje rěče.

Planowanje posrědkowanja rěče nastupa wšitke tomu słužace institucije, započejó pola swójby přez pěstowarnje, šule, uniwersity a dalše (ludowe) kubłanišća za dorosćenych.

1. Projekty, kotrež RCW eksplicitnje k zwyżnjenju statusa serbskeje rěče **aktualnje** přinošuje, su:
  - certifikowanje serbskorěčnych kmanosćow po Zhromadnym europskim referencnym ramiku za rěče w Dł a Hł z wotpowědnej webstronu

www.sprachzertifikat-sorbisch.de – hač do B2 wuwity

- moderne digitalne poskitki k wuknjenju serbsčiny w portalu www.sorbischlernen.de
- informatiwne webstrony kaž www.witaj-sprachzentrum.de
www.iozatebje.de
www.sorbische-vornamen.de – woznamy mjenow buch z hornjoserbsčiny do delnjoserbsčiny přeložene
www.fachtag2plus.de

Nimo toho wobdžělamy so na mjezynarodnych zarjadowanjach druhich narodnych mjeńšin w Němskej a Europje. Wot lěta 2014 smy z čłonom ekspertoweje přirady Krajneho zarjada za zažne kubłanje w susodnych rěčach (Landesstelle für frühe nachbarsprachige Bildung).

Z digitalnymi wučbnymi srědkami słuži RCW statusej serbskeje rěče přez načasnosť a atraktiwnosť za młodu generaciju.

2. Jako přinošk ke *korpusowemu planowanju* zwoprawdžeja so rěčne zakłady za šulerjow zakładnych a wyšich šulow kaž tež gymnazija a dalších wužiwarjow. To staj [aktualnje](#)

- nowa šulerska gramatika za hornjoserbsčinu „Gramatika. Tabulki a přehłady za wučbu serbsčiny“ a
- projekt Přeložowanski program hornjoserbsčina – němčina | němčina – hornjoserbsčina (2019/2020)

Publikacije RCW słuža runje tak k rozšěrjenju online-słownika www.soblex.de (perspektiwisce hornjoserbsce.de), kotryž so přez Serbski institut wědomostnje wobdžěła. Nimo toho skutkuja zastupjerjo rěčneho centruma w rěčnymaj komisijomaj Delnjeje a Hornjeje Łužicy sobu.

3. K zwyżnjenju kwality *posrědkowanja serbsčiny* w zakładnych a wyšich šulach kaž tež na gymnaziju słuži zakładny a wosebje wobšěrny nadawk Rěčneho centruma WITAJ – wuwice a zhromadne wudawanje wšitkich wučbnicow a wučbných materialijow z Ludowym nakładnistwom Domowina a Žěłanišćom za serbske kubłańske wuwijanje Chóšebuz.

Wot lěta 2016 maja Fachowe dny 2plus, kotrež wuhotujetej SMK a LaSuB w kooperaciji z RCW, přinošować k profilowanju bilingwalneje wučby a k wutworjenju zhromadnosće wšitkich serbsce wuwučowacych wučerjow. Podobnu kooperaciju ze samsnym zaměrom by RCW tež w Braniborskej přewzał.

Hižo někotre lěta pak podpěra RCW w Delnej Łužicy fachowe konferency wučerkow serbsčiny a džěłowy kružk wučerkow, kotrež bilingwalnu Witaj-wučbu podawaja. Lektorki pěstuja zhromadne džěło z wučerkami a wučerjami při wuwijanju wučbnicow a

předstajenju wučbnych srědkow na šulach. Wědomostni sobudźěłaćerjo poradźuja praktikarjow na zakładze aktualnych wědomostnych dopóznaćow k dwu- a wjacerěčnosći a poskićuja kubłarkam a wučerjam dalekubłanja.

W Hornjej Łužicy kaž tež w Delnjej Łužicy přewjeduje so w zamołwitosći RCW tójšto rěčnych projektow za wšě staroby (pěstowarsku, zakładnošulsku, wyšošulsku a gymnazialnu) zwonka šule, kaž Witaj-camp, šula w zelenym, čitanske wubědźowanje abo swójbna schadźowanka. Nimo toho poskićuja so mnohe WITAJ-kursy po potrebjce za dźěći, staršich a druhich zajimowanych dorosćenych (hlej statistika deleka).

Internataj w Choćebuzu a w Budyšinje słužitej jako přidatnej rěčnej rumaj k wudospołnjenju serbskorěčneje wučby na šuli.

Wot lěta 2011 ma Rěčny centrum WITAJ w Hornjej Łužicy wotryjad za šulske socialne dźěło a rozšěrja z tym poskitk serbskorěčneje komunikacije za šulerjow a młodostnych a jich staršich. Aktualnje wukonja so šulske socialne dźěło na wyšich šulach w Rabicach, Worklecach, Radworju a w Budyšinje. Mobilne młodźinske dźěło přewjedže so w regionalnym teamje Kamjenc a swójbne kubłanje w regionalnymaj teamomaj Kamjenc a Budyšin.

K prioritam załožby přiřadujemy slědowace aktualne aktiwity a projekty jako přikłady

1. Zesylnjenje a wutwar serbskich rěčnych rumow (inkl. nowych medijow)

- Kšac pó kšacu pšawje pisaś – pšawopis & gramatika (2019/2020)
- Přeložowanski program hornjoserbščina – němčina | němčina – hornjoserbščina (2019/2020)
- synchronizowany film „Syn Winnetouwa“
- staršiski wječor w Stróži za WITAJ-staršich k perspektiwiskemu zarjadowanju wučby po koncepcje 2plus na nowymaj šulomaj w Malešecach a w Barće (zhromadny projekt z Domowinu / regionalnej rěčnicu)
- přewod młodych serbskich familijow w Delnjej Łužicy, kotřiž ze swojimi dźěćimi w priwatnym žiwjenju serbuja
- specielne rěčne/komunikatiwne spěchowanje jednotliwcow a wudźěłanje konceptow na zakładze wotpowědnych nazhonjenjow

2. Profesionalizowanje serbskeho marketinga

- wudźeržowanje a stajne aktualizowanje našich webstronow
www.witaj-sprachzentrum.de
www.sprachzertifikat-sorbisch.de
www.jozatebje.de
www.krokpokroku.sorbischlernen.de
www.materialien.sorbischlernen.de
www.sorbische-vornamen.de
www.fachtag2plus.de

- pola facebook su aktiwni:
Rěčny centrum WITAJ BZ a CB
Socialny team
Dolnoserbški internat
- wobstajna produkcija flyerow za zarjadowanja RCW
- imagebrošura RCW
- informacija wučerjam wo nowych wučbnych přez mejlki, kotraž so přez LaSuB wšitkim wučerkam a wučerjam wotpowědnje jich předmjetam sprosředkuj
- přednoški wo Serbach a dźěławosći RCW po potrebnje a wotpowědnje naprašowanjam
- přewod přełožkow statnych brošurkow do serbsčiny, inkl. materialije wo Serbach za šulerjow zakładnych šulow w Sakskej

3. Zdobowanje dorosta za serbske institucije

- wobstajny kontakt k šulerjam, młodostnym we wukubłanju a studentam
- aktiwny poskitk praktikuma a honorarneho dźěła
- přidžěto za Domowinu za publikacije k dźěłowym městnam w serbskich institucijach

4. Sylniše zhromadne dźěło spěchowanych institucijow

aktualnje

- přidžěta k zhromadnemu Rěčnemu planowanju – přehlad aktualnych aktiwitow serbskich institucijow a župow ke korpusowemu a statusowemu planowanju a k planowanju přiswojenja serbskeju rěčow
- wobstajne zhromadne projekty kaž čitanske wubědźowanje (z LND), dźiwadłowe dny (ze załožbu a NSLDž), šula w zelenym (ze SLA a druhimi partnerami), muzejowe dny ze Serbskim muzejom w Choćebuzu, synchronizowanje filmow (z SEAK, NSLDž a lajskimi rěčnikami), podpěra při wuwicu přewodnika za dźěci w Serbskim muzeju Budyšin

5. Inicijowanje a spěchanje inowatiwnych projektow z wulkim wuprudženjom

- Fachowe dny 2plus, při kotrychž je RCW kooperaciski partner za SMK a LaSuB
- Certifikat za hornjoserbsčinu so jako kompetency test we 8. lětniku zawjedže
- Płomjo/Płomje z projektom *Warimy z Tomašom*
- terminologije a serbske předmjena so do soblex integruja

6. Systematiske nawabjenje srědkow třěchich za kofinancowanje projektow a projektowych městnow

- spěchanje Witaj-projekta w pěstowarnjach z Witaj-skupinami w Delnjej Łužicy spěchuje so lětnje přez MBS (maćernorěčni jako komunikaciski partnerjo)
- wot 01.11.2019 do 29.02. 2020 spěchuje MBS wosebity projekt z wuměłču Marion Kwicojc – wobdźělanje 30 dźěćacych spěwow a wozjewjenje pola

YouTube + hudźbnopedagogiske poskitki a štyri hudźbno-dźiwadłowe předstajenja w pěstowarnjach

- šulskocialne dźěło, młodžinske dźěło a swójbne kubtanje so spěchuje přez Krajnoradny zarjad Budyšin
- *projekt Kšac pó kšacu pšawje pisaš – pšawopis & gramatika (2019/2020)* spěchuje so přez załožbu
- projekt *Přełożowanski program hornjoserbščina – němčina | němčina - hornjoserbščina* spěchuje so přez załožbu
- financieslna podpěra Witaj-campa a Šule w zelenym w Delnjeje Łužicy wot wokrjesa Sprjewja-Nysa
- nawabjenje srědkow wot předewzaćow, konkretnje BTU-rallye 2019

7. Etablěrowanje prawidłowneje kontrole spěchowanja

Wjednistwo Rěčneho centruma WITAJ přewjedže mjesačne swoje posedženje. W dnjowym porjedže je kontrola financow regularny wostatk. Staw financow so wobstajnje zwěsći a přirunuje so ze spjelnenjom dźěłoweho plana.

a) Kotre naprawy su so w běhu lěta 2019 přewjedli a kak su so přiwezali?

Wosebite projekty lěta 2019 běchu:

- BTU-rallye
- swójbna schadźowanka
- filmowa premjera „Syn Winnetouwa“
- pódpěra za serbskorěčne familije w Delnjeje Łužicy – hlej rozprawa w Serbskej šuli č. 3 (2019),
- podpěra šulskeho projekta w Janšojcach (hudźbna dźěłarnička, přewjedženje serbskeho nałožka „walkowanje“)
- rěčna pomoc při projekće LND „Warimy z Tomašom“
- dźiwadłowej dnjej pola NSLDž za šulerjow z Delnjeje Łužicy w Budyšinje
- jubilejny swjedzeń zakładneje šule w Luborazu
- projekt šulerjow Delnjoserbskeho internata k serbskim mjenam rostlinow wokoło Grabicańskeho jězora
- cytańske wuběžowanje w Choćebuzu a čitanske wubědźowanje w Budyšinje,
- dzeń pedagogow a pedagogowkow w Choćebuzu
- džěćacy program na folklornym festiwalu Łužica
- comicowa dźěłarnička
- WITAJ-camp
- WITAJ-wótpołdnjo
- Serbski familijowy žení
- Cesćenje młodostnych na pólu serbskeje rěcy a kultury

Nimo tutych planowanych projektow su so dalše projekty ze šulemi a šulerskimi skupinami wotpowědnje aktualnym naprašowanjam a próstwam přewjedli. W cyłku je wohtós na projekty jara spokojacy.

Naspomnić maja so tež projekty we wobłuku socialneho dźěła w Hornjeje Łužicy, kotrež pak tu eksplisicitnje njenaličimy.

W internatomaj w Budyšinje a w Choćebuzu so tohorunja prawidlownje projekty přewjedu. W běhu lěta su to po přecach internatnych šulerjow a namjetach internatnych kublarjow zwjetša slědowace projekty a aktiwity:

Chóšebuz	Budyšin
<ul style="list-style-type: none"> - žeń wótwrjonych žuri - Ptaškowa swajźba - góspodowanje zapustowego pšešega Dolnoserbskego gymnaziuma - mólowanje jatšownych jajow - fašing - internatny swěžeń - žeń póznaša – stare a nowe wukniki se wópóznaju - Janšojski bog/gódownicka/Mikławš - wobrazowy projekt - wšakorake wjacory (strowe zežywjene, blidowy tenis, basjenje za wšakorake góžby, rozžognowanje kolegow a wuknikow, wognišćo) - pódpěrowanje internatneje rady - internat se pśedstajijo nowym wuknikam - starješyńske konferency - pomoc pśi domacnych nadawkach - starješyńske zgromažiny - w kooperaciji z RCW „Serbski pśipódlu“ 	<ul style="list-style-type: none"> - póstnička; mejemjetanje – wiće wěncu, reje, program; kermuška - ptači kwas (pječenje srokow) - debjenje jutrownych jejkow - „Bjesada w kuchni“ wotmě so měsačnje - wopyt resp. sobuskutkowanje w Serbskim młodź. dźiwadle - sport w čěložwučowni – tydžensce - video-tea – měsačnje - wušiwanje rubiška z Hilžbjetu Zyndžinej - mobilna kofejownja socialnych dźěłačerkow Domowiny w internaće - „Jědže ze serbskeje kuchnje“ - wubědžowanje bydlenkich jednotkow - hóstne přednoški kaž „Wjelki w Sakskej“ abo „Wosebita jězba do Peruwa“ - meditacija: wotpočnjeje; stres přewinyć - wječor z krótkofilmami - podpěra při domjacych nadawkach - staršiske zhromadźizny

Su so stajene nadawki 2019 spjelnili?

Wšitke předewzaća za lěto 2019 njejsu so móhli dospołnje spjelnić.

Hižo spočatk lěta běše wotwidžeć, zo budu maćerneho dowola dla njedostatki na polu marketinga/digitalna prezenca RCW (na přikład. dalši wutwar internetoweje strony www.materialien.sorbischlernen.de) a zo LUTKI lětsa njewuńdu – hlej tež wotmołwa deleka. Wot 01.10. 2019 sem pak stej dźěłowej městni za marketing a projektowe dźěło zaso wobsadźenej.

Popularizowanje internetoweje strony www.krokpokroku.sorbischlernen.de je so na uniwersiće w Lipsku radžiło, nic pak kaž předwidžane na serbskich šulach, tež falowacych techniskich wuměnjow dla.

Kubłanskopolitiske džěło w Delnjej Łužicy (na př. kwalifikowanje standardow za Witaj-wučbu) so z wšelakich personelnych přičin a wólbow kaž tež wutworjenja noweho knježerstwa dla dlij.

Su so planowane učbne materialije 2019 wuwili a wudali?

Staw produkcije je slědowacy:

Z cyłkownje 32 planowanych titulow

- o su 27 hižo wušli,
- o 5 su w čišćerni abo w stajerskim studiju → wuńdu hač do spočatka decembra.

Časopisy (Płomjo, Płomje, SŠ) su so po planje wudali. Hač po lěta 6 x PO/PE a 2 x SŠ.

Kotre planowane projekty njejsu so realizowali? Z kotreje přičiny?

- W lěće 2019 maćerneho dowola projektoweje sobudžětaćerki dla džěacy časopis Lutki njewuńdže a swjedzeń serbskeje rěče za šulerjow cuzorěčneje učby so njeprawjedže.
- Městno za rěčny marketing njeje wot septembra 2018 maćerneho dowola dla wobsadźene (do toho 8 měsacow zakaz džěta/Beschäftigungsverbot). Tohodla njejsu so někotre webstrony RCW tak dale wuwili, kaž běše to předwidžane.

Kajke prócowanja k zdźerženju serbskeje rěče su so z kotrym wuskutkom prawjedli?

Witaj-kursy za džěci w Budyšinje so derje přiwozmu. Wuwučowaca wosoba je zwólniwa, w přerězku z 10 předšulskeimi džěcimi džětać. Husto so wjace džěci přez staršich přizjewjeja. Tohodla prawjedju so zwjetša po potrebjce dwaj kursaj. Džěci, kotraž njejsu pěstowarnje z Witaj-skupinami wopytali, přiswojeja sej w tutech kursach znajmjeńša někotre znajomosće serbsčiny do swojeho zastupa do šule. Poprawom měli so w Budyšinje dalše Witaj-skupiny wutworić, zo bychu so dosć džěci ze serbskorěčnymi předznajomosćemi na šuli přizjewjeli. Najebać prócowanjow njeje so to dotal radžiło, dokelž pak nošerjo/pěstowarnje njejsu zwólniwe serbske skupiny zarjadować abo serbskorěčny personal njeje k dispoziciji. Hižo wobchowanje dotalnego stawa Witaj-skupinow w Budyšinje njeje samozrozumliwosć, ale žada sej stajny dialog z pěstowarnjami a nošerjami.

Wobstajnje maja tež starši zajim, serbsčinu wuknyć, zo móhli swojim džěcom lěpje po boku stać a jich serbskorěčne wuknjenje w šuli intensiwnišo sobu dožiwić. Tohodla poskićamy jim, dalokož wuwučowacu wosobu za to namakamy, wotpowědne Witaj-kursy – hlej statistika deleka. Wulkeho naprašowanja dla je so planowany Witaj-kurs w Pančicach-Kukowje džělić. Wuwučowaca wosoba je so zwólniwa wuprajića, dwaj kursaj prawjesć.

W Delnjej Łužicy prawodža Rěčny centrum WITAJ 12 młodych swójbow, kotřiž doma ze swojimi džěcimi zdžěla serbuja. Jich prócowanja maja elementarny wuznam za rewitalizaciju delnjoserbsčiny – hlej rozprawa w Serbskej šuli č. 3 (2019).

Rěčne kubłanje hortnerkow a kubłarkow je dalše wažne prócowanje wo rewitalizaciju. RCW zarjaduje tohodla lětnje třidnjowske intensiwne rěčne kursy za hortnerki a kubłarki, za kotrež džětodawarjo personal z džěta wuswobodža. W Hornjej Łužicy je so dalekubłanska wuprawa serbskich kubłarkow přewjedła. Wobdźělnicy sej přeja, zo bychu so taike zetkanja prawidłownje přewjedowali.

b) Je so ideelny zaměr docpět?

Haj. Znajmjeńša njejsmy napřećiwnje resp. negatiwne efekty zwěsćeli. Prěnje ewaluaciske naprašniki su so wuwili a wužiwali.

c) Zwěsćichu so zmylki abo njedostatki při spjelnjenju nadawkow resp. při skutkowanju?

Politiske džěto a džěto w Domowinskich gremijach žada sej zdžěla tójšto časa. Tak so čas za wobsahowe džěto a marketing w naležnosćach RCW wotpowědnje přikrótsi, wosebje pola přistajenych w nawjedowacych funkcijach. Při wšěm přidatnym džěle nastupajo politiske džěto, widźimy trěbnosć tutoho skutkowanja a wězo tež pozitiwne efekty – spomóžne kontakty do župow, namakanje partnerow na wšelakich politiskich runinach, přiswojenje towaršnostneje wědy a zwučowanje w argumentaciji.

d) Su so formulowane priority spěchowanja zwoprawdźić móhli? Kak konkretnje? Kak so w rozdźělnych regionach Łužicy postupuje?

Nastupajo zwoprawdženje prioritow hlej dypk 1 do 7. Regionalne postupowanje móže so hakle konkretnišo wopisować, hdyž su teritorialne cyłki we wobłuku rěčneho planowanja definowane. Rěčne planowanje serbskich institucijow a župow Domowiny je mjez tym zahajene.

Kajke naprawy za rewitalizaciju, zdźerženje a wuwice serbskeje rěče su planowane?

- dalše džěto we wobłuku digitalizacije (dotalne projekty dale wjesć, instalowanje programa Microsoft office 365 w RCW, etablěrowanje widejowych konferencow za posedženja a rěčne kursy)
- prócowanje wo přidatne městno w lektoraće, kotrež je eksplícitne na produkciju digitalnych wučbnych srědkow wusměřjene
- młodžinske socialne džěto wosebje na šulach a w młodžinskich klubach tak podpěrać, zo so młodostni bóle a bóle mjez sobu skontaktuja a swoje wočakowanja napřečo komunam a politiskim gremijam Serbow konstruktivnje zwuraznjeja a sej zdobom swójsku zamołwitosć za serbske naležnosće do přichoda wuwědomjeja (to nastupa přez wokrjes spěchowane młodžinske džěto)
- dalša wosebita podpěra młodych serbskich familijow w Delnjej Łužicy
- prócowanje wo přidatne městno za projektowe džěto w Delnjej Łužicy k rozšěrjenju poskitka za předšulske a šulske džěci
- fachowe politiske džěto we wobłuku kubłanja w Hornjej a Delnjej Łužicy (naprawy po ewaluaciji w DŁ – wosebje rěčne dalekubłanje wučerkow a wučerjow, zawjedženje Rěčneho certifikata resp. kompetencneho testa k zwěsćenju rěčneho stawa za šulerjow 8. lětnika na šulach w HŁ)

Kajki wliw maja naprawy na rěčne rumy?

To so zwjetša hakle w přichodže pokaza.

- Dotal zwěsćimy hižo, zo młodostni w modernych socialnych medijach serbsčinu nałožuja a serbskorěčne žórta kaž soblex aktiwnje wužiwaja.
- Při projekće *zetkanje serbskich familijow* zaščěpja sej džěci při zarjadowanjach instinktiwnje fakt, zo dawaja dalši ludžo a džěci, kotřiž delnjoserbsce rěča, štož wuskutkuje samozrozumliwosć rěče w tutym rumje a w towaršnosći.
- W Delnjej Łužicy zwuraznjeja někotři starši a młodostni, kotřiž sami serbsce njerěča abo lědma rěča, přiběrajcy, zo sej wjace konsekwency při posrědkowanju serbsčiny w pěstowarnjach a na šulach přeja.
- Nastupajo synchronizowane filmy dóstanjemy přeco zaso wopodstatnjenje, zo sej młodostni a swójby tute filmy wospjet wobhladuja.

Kajku rólu hraje serbska rěč w towarstwie (swójske gremije, sobustawske skupiny)?

Rěčny centrum WITAJ w Choćebuzu je jedyn z mało rumow, hdžež wužiwa so delnjoserbsčina w Delnjej Łužicy běžnje w komunikaciji. Delnjoserbsčina je wobchadna rěč za sobudžětačerjow w a zwonka džěloweho časa a skutkuje pozitiwnje na status delnjoserbsčiny před wopytowanjemi, kotřiž dožiwja serbsku rěč jako wšědny komunikaciski srědk w domje.

Kajke strategiske rozmyslowanja k zdźerženju rěče a z tym identiče serbskeho luda předleža?

Proces rěčneho planowanja so nětko w zamołwitosći Domowiny a serbskich institucijow systematisce nastorči.

Nastupajo namakanje prioritow w jednotliwych teritorialnych kubłanskich cyłkach Delnjeje, srjedźneje a Hornjeje Łužicy móhło rěčne planowanje k tomu wjesć, zo so aktiwity na přikład koncentruja na slědowace temy wotpowědnje jednotliwemu teritorijej:

- dalekubłanje serbsce wuwučowaceho wučerstwa
- wutworjenje noweje modeloweje šule z bilingualnej wučbu
- serbsčina jako zwjazowaca wučba za cyłe šulerstwo
- zwyżenje prestiža serbsčiny na zakładze wusahowaceho kulturneho abo wumětskeho projekta, za kotryž so w přnim rjedže šulerstwo z teritorija wuzwoli
- rozšěrjenje Witaj-skupinow
- zwyżenje kwality wučby po koncepcje 2plus
- rozšěrjenje wučby po koncepcje 2plus na dalšej šuli
- wutworjenje kompletne serbsce rěčaceho wučerskeho teama na šuli
- kreatiwnje wutworjenje serbskich rěčnych rumow za tak mjenowanych noworěčnikow
- alfabetizacija za serbskorěčne džěci zwonka šule
- wutworjenje kooperaciskeho zwjazka šulow we wotpowědnym teritoriju
- digitalizacija
- kwalita šulskich twarjenjow

Wužadanje budže, wo prioritach we wotpowědnym teritorialnym cyłkach rozsudzić.

Kajke naprawy so w tutym zwisku na džěčinu a młodzinu wusměrjeja?

Nimale wšitke aktiwity Rěčneho centruma WITAJ su na džěčinu a młodzinu kaž tež młodych staršich wusměrjene.

Kajke naprawy a projekty maja Wašej instituciji najwjace připóznaća přinjesć?

Ze wšitkimi našimi aktiwitami chcemy so jako spušćomny akter za pedagogiski personal w kubłaniščach a za staršich kaž tež za našich partnerow w druhich institucijach a serbskich towarstwach wopokazać. Spušćomnosć je trajne wužadanje a přinjesje připóznaće mjenje abo bóle ze sobu.

Zajim kubłanskich institucijow a statnych instancow (LaSuB, SMK, MBJS) na zhromadnym džěle z nami su nam wuraz připóznaća. Tuchwilu pokaza so tute připóznaće wosebje w planowanym regularnym zwěšćenju rěčneho stawa šulerstwa 8. lětnika na zakładze w RCW wuwitej certifikaciji po Zhromadnym europskim referencnym ramiku za rěče (GER) a w spěchowanju přidatneho projekta z wuměłču Marion Kwicojc přez MBJS.

Z kotrymi partnerami móžeće tute naprawy přesadzić?

Horjeka při projektach mjenowane serbske institucije su tež nam spušćomni partnerojo.

Kajke naprawy zwonka sydlenkeho ruma su planowane, kotrež wosebje připóznaću serbskeho luda tyja?

- rěčne kursy za serbske džěci zwonka Łužicy, kóžde dvě lěće w jutrownych prózdninach
- sobudžěto w přiradze za imageowu kampanju SMWK

Za kotre projekty a projektowe městna chceće 2019 kelko srědkow třěch nawabić?

projekt	spěchowany wot	we wysokosći
Kšac pó kšacu pšawje pisaš – Pšawopis & gramatika	Założba za serbski lud	154.398,00 €
<u>Projektaj „Serbske žišece spiwy a serbske žišece žiwadło“ a „serbska muzikowa pedagogika“</u>	<u>MBJS</u>	<u>20.539,05 €</u>
Přełožowanski program hornjoserbšćina – němčina němčina – hornjoserbšćina	Założba za serbski lud	72.000,00 €
socialne džěto – šulskosocialne džěto, młodzinske džěto, swójbne kubłanje	Krajnoradny zarjad Budyšin	293.693,24 €

maminorěcny projekt	MBJS	10.000,00 €
Šula w zelenem a Witaj-camp	wokrjes SPN	400,00 €
BTU-rallye	druckzone (dar)	400,00 €

Na kotre wašnje by so to zesylnić móhło?

- Dalše resursy za digitalne projekty wopodstatnimy napřečo statnym instancam z cyfrowym procesom digitalizacije. Techniske wuhotowanje šulow hraje tu wažnu rólu. Čim lěpše wone budže, čim bóle budu digitalne wučbne srědky prašane.
- Rozšěrjenje šulskeho socialneho džěła budže ewentualnje wot lěta 2021 sem znowa móžne. Lětsa smy přidatne spěchowanje za Serbski gymnazij dóstali. Próstwju za zawjedženje šulskeho socialneho džěła na Radworskej zakładnej šuli smy tež stajili. Tutej próstwje pak njemóžeše Krajnoradny zarjad Budyšin dotal wotpowědować. Po doporuchenju mamy próstwju za lěto 2021 znowa zapodać.

Kak so skutkowność džěławosće institucije zwěsći? Kotre scěhi ma prawidłowna analiza skutkowanja?

Zasadnje zwěsćimy skutkowność našeje džěławosće na zakładze wothłosow wobdźělnikow, naprašowanjow a přizjewjenjow. Zwěsćimy, zo so projekty abo materialije po wěstym času hižo na spokojace wašnje njepriwozmu, skónčimy džěło na tajkich projektach abo změnimy jich wobsahi resp. formu organizacije. Husćišo so pak tež stanje, zo je wothłós wjetši hač naše capacity, projekty a poskitk produktow rozšěrić. Za hospodarske lěto 2020 dojednamy ze załožbu k přenjemu razej konkretne zaměrowe dojednanje.

We wěcnej rozprawje ma so poměr mjez přetrjebanymi srědkami a docpěтым zaměrom hódnoćić a wopodstatnić.

Wotpowědne systematiske hódnoćenje a wopodstatnjenje so w dorozumjenju ze załožbu a druhimi serbskimi institucijemi wuwija. Słužić maja tomu nimo podatemu wopisanju džěławosće RCW dotal móžne statistiske přehłady.

Rěčny centrum WITAJ poslužuje ze swojimi materialijemi a projektami potencilnje něhdže 1500 předšulske džěći a něhdže 4200 šulerki a šulerjow w Delnjej a Hornjej Łužicy.

Statistiske přehłady

lěto	předšulske džěći w DŁ	předšulske džěći w HŁ	šulerstwo w DŁ	šulerstwo w HŁ
2018/2019	266	1139	1805	2740
2017/2018	277	1168	1738 (1819 SŠT SŠ 1/20)	2658

2016/2017	285	1244	1627 (1625 SŠT Sš 1/20)	2628
2015/2016	283	-	1468	2674
2014/2015	271	1087	1522	2476
2013/2014	257	1168	-	2524
2012/2013	231	1055	-	-
2011/2012	231	1024	1638	2432

tab. 1: serbsce so kublace džěci a šulerstwo w Delnjej a Hornjej Łužicy, źórła: RCW, LaSuB, MBJS a Statny šulski zarjad Choćebuz

<u>Rěčna skupina 1</u>	<u>795</u>
<u>Rěčna skupina 2</u>	<u>639</u>
<u>Rěčna skupina 3</u>	<u>703</u>
<u>Serbščina jako cuza rěč</u>	<u>599</u>
<u>Serbščinarjo w cyłku w Sakskej</u>	<u>2740</u>

Tabulka 2 © Ludmila Budarjowa, źórła: SBAB/LaSuB 2019 w Sš 1(2020)

lěto	wučbnicy a džěłowe zešiwki (wudate w LND)		dalše wučbne materialije	
	delnjoserbske	hornjoserbske	delnjoserbske	hornjoserbske
<u>2019</u>	<u>9</u>	<u>23</u>	<u>1</u>	<u>3</u>
2018	11	25	-	4
2017	11	21	-	4
2016	7	21	4	7
2015	8	26	4	7
2014	6	28	3	10
2013	11	25	1	7

tab. 2: mnóstwo didaktiskich a wučbnych materialijow za HŁ a DŁ na lěto

(rěčne) Witaj-kursy za staršich			
lěto	kursy	wobdžělnicy	kursy z pruwowanjom
<u>2019</u>	<u>3</u>	<u>46</u>	<u>start sep. 2019</u>
2018	3	37	2
2017	3	36	0
2016	1	19	0
2015	5	53	1
2014	6	56	1
2013	7	69	4
2012	5	43	5
2011	5	45	5
2010	8	71	8

tab. 3: Witaj-kursy za staršich

wobdźělnicy na pruwowanjach za Rěčny certifikat hornjoserbšćiny		
datum	niwowowy schodženk	ličba wobdźělnikow
02.03.2019	A1	4
	B1	1
15.09.2018	A1	1
27.07.2018	A1	5
	A2	4
	B1	5
25.10.2017	A2	4
16.09.2017	A2	2
01.10.2016	A2	2
23.09.2016	A1	4
suma:		32

tab. 4: wobdźělnicy na pruwowanjach za Rěčny certifikat hornjoserbšćiny

wobdźělnicy na pruwowanjach za Rěčny certifikat delnjoserbšćiny		
datum	niwowowy schodženk	ličba wobdźělnikow
14.09.2019	B1	2
07.09.2019	A1	2
	A2	1
22.09.2018	B1	3
15.09.2018	A1	1
16.09.2017	A2	1
01.10.2016	A2	4
suma:		14

tab. 5: wobdźělnicy na pruwowanjach za Rěčny certifikat delnjoserbšćiny

Intensiwne třidnjowe rěčne dalekublanje za pěstowarki a hortnarki z předznajomoscemi (sep./okt.) z Witaj-projekta kaž tež za dalšich kubtarjow, kotřiž posrědkuja serbsku rěč w swojej pěstowarni	
lěto	wobdźělnicy
2019	29 (20 ze žišownje, 9 z horta)
2018	29 (20 ze žišownje, 8 z horta, zdžěla 1 z Ds. internata)
2017	35 (23 ze žišownje, 12 z horta)
2016	31 (21 ze žišownje, 10 z horta)

tab. 6: Intensiwne třidnjowe rěčne dalekublanje za pěstowarki a hortnarki z předznajomoscemi

projekty RCW Choćebuz			
mjeno projekta	cilowa skupina po starobje	přerězna ličba wobdźělnikow	přewjedže so
Serbski familijowy žeń	4- do 12lětni (plus dorosćone)	50	lětnje september/oktober
projektowe dny w muzeju	3. lětnik zakładneje šule (8- do 9lětni)	150	lětnje december
Šula w zelenem	5. lětnik zakładneje šule (10- do 11lětni)	80	lětnje september
Comicowe wuběžowanje a žěfarnicka za wuknikow + Wudaše comiczešywka z wuknikojskimi pšinoskami	6- do 18lětni	45	lětnje 1. połlěto kóždy třeće lěto
Wumětske wuběžowanje za žiši w žišownjach	0- do 7lětni	25	lětnje 1. połlěto
cytańske wuběžowanje za hortowe žiši	2. - 5. lětnik	15	lětnje maj
BTU-rallye	6. lětnik zakładneje šule (11- do 12lětni)	60	lětnje měrc / apryl
WITAJ-camp	žiši a młodostne (8- do 16lětni)	20	lětnje julij / awgust
Žeń serbskich pedagogow a pedagogow	dorosćone	50	lětnje junij
Cesćenje angažerowanych młodostnych na pólu dolnjoserbskeje rěcy	14- do 26lětni	8	lětnje september
Zmakanje serbskich familijow	3- do 11lětnje žiši a jich starjejše	10 do 20 žiši a starjejše	dwuměsačnje
<u>WITAJ-wótpołdno</u>	<u>7-12lětnje žiši</u>	<u>wotwisnje wót ličby pšizjawjonych w šulach a hortach</u>	<u>běžnje (přez cete lěto)</u>

projekty RCW Budyšin			
mjeno projekta	cilowa skupina po starobje	přerězna ličba wobdźělnikow	přewjedže so
swójbna schadźowanka	serbske a dwurěčne swójby ze swojimi dźěćimi	300	lětnje na 1. póstnej njedźeli
ferialny kurs za dźěći zwonka Łužicy	serbske dźěći zwonka Łužicy	wobmjezowane 15 do 18	dwulětnje w jutrownych prózdnicach
čitanske wobědźowanje	najlěpši serbscy čitarjo 2plus-šulerjo 3. lětnika	wobmjezowane 20	lětnje spočatk apryla
čitanska nóc	šulerjo 3./4. lětnika 2plus-šulow	wobmjezowane 18 do 20	lětnje spočatk junija
comicowe wobědźowanje za šulerjow	šulerjo 2plus-šulow 10 do 18 lět	20 do 30	dwulětnje w nalěću
comicowa džěfarnička ze Š. Hanušom	serbscy šulerjo 3. do 5. lětnika	wobmjezowane 15	lětnje kónc septembra
předčitanski dzeń	serbske a WITAJ-dźěći w pěstowarnjach a šulach 4 do 14 lět	100	3. pjatk w nowembrje
projektowe dny ze šulerjemi (Slepo, Radwor, Budyšin, ...)	šule, kotraž džětaja po koncepcje 2-plus	100	lětnje po potrebjce
synchronizowanje filmow + filmowe premjery	dźěći, młodostni a dorosćeni lubowarjo serbskeho filma	30 250	kóžde 3. lěto po zakónčenju projekta
serbske džiwadłowe dny (partner załožby)	šule a horty, kotraž džětaja po koncepcje 2 plus	60	dwulětnje w meji

džěćacy program na folklornym festiwalu	(zwonka)šulske kulturne skupiny Hornjeje, srjedźneje a Delnjeje Łužicy	250	dwulětnje kónc šulskeho lěta
„Warimy z Tomašom“ projekt Płomjenja	dobyćerjo wubědźowanja Płomjenja	6 do 10	lětnje
Fachowy dzeń 2plus (staršiski wječor na předwječoru)	wučerstwo serbskich šulow, hortnarki a hortnarjo, starši a fachowcy	100	lětnje

tab. 7: regularne projekty RCW

lěto	Internat Serbskeho gymnazija Budyšin (57 městnow)	Dolnoserbski internat w Choćebuzu (43 městnow)
2019	54	21
2018	54	23
2017	54	27
2016	51	28
2015	47	23

tab. 8: wobsadźenje internatnych městnow w Choćebuzu a w Budyšinje

lěto	Hornja Łužica – wozjewjenja pod www.witaj-sprachzentrum.de		facebook dwaj accountaj, tuž dwójce	Delnja Łužica – wozjewjenja pod www.witaj-sprachzentrum.de	
	aktualnosće	zarjadowanja		aktualnosće	facebook
2019	29	12	54	14	11
2018	24	10	98	13	50
2017	33	10	111	16	78

tab. 9: přehlad wozjewjenych aktualnosćow pod www.witaj-sprachzentrum.de a pola facebook

Budyšin, 11.11.2019

dr. Beata Brězanowa
nawodnica